

AVLONIY PEDAGOGIK QARASHLARIDA AQL VA ILMNING YUKSAK DARAJA.

Xakimov Shuxrat Shodiyevich

Osiyo Xalqaro Universiteti Ijtimoiy fanlar va texnika fakulteti

Pedagogika va psixologiya magistratura mutaxassisligi

2 bosqich talabasi

Annotatsiya: Bu maqolamda Avloniy pedagogik qarashlarida aql va ilmning yuksak daraja. Uning pedagogik qarashlari bugungi kunda o`zbek milliy maktabini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Avloniy ijodiy merosini chuqur o`rganishga qiziqish ortib bormoqda.

Kalit soʻzlar: taʼlim-tarbiya, odob-axloq, Abdulla Avloniy , Quron oyatlari, hadislar, ilm-fan, olimlar, shoirlar, maktablar, quron kitobi, iqtidor, bilim.

Kirish:

U insonga xos xulqni ikkiga – yaxshi va yomonga ajrata-di. “Yaxshi xulqlar” deb nomlangan birinchi qismida u 31 fa-zilat, “Yomon xulqlar” deb atalgan ikkinchi qismda esa 20 il-latga ta`rif beradi. O`z mulohazalarini dalillash uchun Quron oyatlari va hadislardan, shuningdek, Arastu, Suqrot, Ibn Sino, Sa`diy, Mirzo Bedil singari mashhur mutafak-kirlarning fikrlarini keltiradi. Har bir axloqiy katego-riyaga o`z munosabatini bildirgach, o`sha fikrning mazmunini ifodalovchi bayt yo biror maqol-hikmat ilova qiladi. Avloniy “axloq ulamosi”ning qarashlari asosida insonlarning xulqlarini yaxshi va yomon xulqlarga ajratadi, bunga ularning nafs tarbiyasini asos qilib oladi. U yaxshi xulqlarga fatonat, nazofat, shijoat, intizom, vijdon, vatanni suymak kabi fazilatlarni kiritsa, g`azab, shahvat, jaholat, safohat kabi illatlarni yomon xulqning belgilari deb biladi.

Dolzarbligi:

Avloniyning ma`rifatparvarlik va milliy uyg`onish g`oyalarini kuylagan dastlabki she`rlari o`zbek milliy uyg`onish davri adabiyotining hamisha bebaho mulki bo`lib qoladi. U bu turkumga mansub she`rlarida o`zbek mumtoz

adabiyotidagi she`riy shakllarni katta ijtimoiy mazmun, ma`rifatparvar-lik g`oyalari, hajviy ruh va xalqona ohanglar bilan boyitdi. Abdulla Avloniy bolalar uchun ham bir qancha she`r va masallar yozgan. SHoir bu asarlarida maktab yoshidagi bolalarning fikr doirasini kengaytirish, ularda maktab va kitobga, [mehnatga](#), tabiatga, Vatanga muhabbat uyg`otishni maqsad qilib qo`ygan. Uning ko`pgina she`rlari zamirida Vatanni sevish g`oyasi yotadi. Shoir bu she`rlarida Vatanni sodda va samimiy misralarda tasvirlaganki, faqat o`sha 10-yillarning o`rtalaridagina emas, balki bugungi maktab yoshidagi bolalar ham ulardan katta estetik zavq olishlari mumkin. Darhaqiqat, shoir Vatan ta`rifini boshlab, “Tog`laridan konlar chiqar, Erlaridan donlar chiqar... Havosi o`ta yoqumlik, Cho`llari bor toshlik, qumlik, Toshkand emas, toshqand erur, Kesaklari gulqand erur”, deya bolalarda ona diyorga katta mehr uyg`otishga erishadi. Ma`rifatchilik va ijtimoiy mavzu Avloniy she`riya-tida markaziy o`rin egallaydi. Shoir ilm-fanning fazilat-larini zavq bilan kuylaydi. “Maktab”, “maorif”, “ilm”, “fan” kabi tushunchalar shoir she`rlarida ezgulikning betim-sol ramzi, obrazi darajasiga ko`tariladi, “jaholat” va “nodon-lik” esa zulmat va yovuzlik timsoli sifatida talqin qilinadi.

Abdulla Avloniyning “Muxtasar tarixi anbiyo va tarixi Islom” asari ham mavjud. Ushbu asar boshlang`ich maktablarning o`quvchilariga mo`ljallangan. Bu asar birinchi marta 1910 yilda Munavvarqori tomonidan Toshkentda Il'in bosmaxonasida bosilgan. Mustaqillik yillarida esa Zokirxon Afzalov Shokirxon o`g`li tomonidan 1994 yilda “Fan” nashriyotida chop etilgan. Risolada Odam alayhissalomdan Muhammad alayhissalomgacha o`tgan payg`ambarlarning qissalari va zuhuri islom zikr etilgan. Islom tarixi fanida payg`ambarlar tarixi, payg`am-barimiz Muhammad alayhissalomning hayotlari va Islom dini tarixi, shuningdek, ilk xalifalik davri tarixi uch bosqichda o`rganiladi. Nasiruddin Rabg`uziyning “Qissayi Rabg`uziy”, Alisher Navoiyning “Tarixi anbiyo va hukamo” asarlari payg`ambarlar tarixiga oid bo`lsa, Alixonto`ra Sog`uniyning “Tarixi Muhammadiy”si ikkinchi va Rizoud-din ibn Faxrud-dinning “Xulafoi

roshidin” asari uchinchi davrni o`z ichiga oladi. Abdulla Avloniy asari mana shu uch davrni mujassam-lashtirgan. Adibning asosiy ko`zlagan maqsadi millat kelajagi bo`lgan bolalarni boshlang`ich sinf-danoq qisqacha bo`lsa-da Islom tarixi bilan tanishtirish, diniy ma`rifatlarni [oshirish](#), ularning qalblariga iymon nurini singdirish bo`lgan. Abdulla Avloniyning bu asari tahsinga sazovordir.

U o`zbek xalqi madaniyati, ma`rifati bilan bir qator-da qo`shni afg`on xalqi ijtimoiy-siyosiy hayotida ham 1919-1920 yillarda muhim rol` o`ynagan. SHo`ro hukumatining Af-g`onistondagi siyosiy vakili va konsuli vazifasini bajargan.

Metodlar va o`rganilish darajasi

Abdulla Avloniy asarlar yozish bilan bir qatorda maktablar ochish, xalqni savodxon qilishi, o`zbek xotin-qizlarini o`qitish, o`qituvchilar va ziyoli kadrlar tayyorlash bilan shug`ullanadi. U 1923-24 yillarda eski shahardagi xotin-qizlar va erlar maorif bilim yurtlari mudiri, 1924-29 yillarda Toshkent harbiy maktabida o`qituvchi, 1925-34 yillarda O`rta Osiyo Kommunistik universiteti, O`rta Osiyo Qishloq xo`jaligi maktabida, O`rta Osiyo Davlat universitetida dars beradi. Pedagogika fakul`tetining til va adabiyot kafedrasida professori va mudiri bo`lib ishladi.

U 1933 yilda o`zbek maktablarining 7-sinfi uchun “Adabiyot xristomatiyasi” tuzib, nashr ettirdi. Abdulla Avloniy “Hijron”, “Nabil”, “Indamas”, “SHuhrat”, “Tangriquli”, “Surayyo”, “SHapaloq”, “CHol”, “Ab”, “CHig`aboy”, “Abdulhaq” taxalluslari bilan tanqidiy va ilmiy maqola, 4000 misradan ortiq she`r ijod qilgan. Avloniy 1927 yilda “Mehnat qahramoni” unvoni bilan taqdirlandi. 1930 yilda unga “O`zbekiston xalq maorifi zarbdori” faxriy unvoni berildi.

Hozirda mustaqil O`zbekistonda Abdulla Avloniy nomida bir qator maktablar bor. O`zbekiston Yozuvchilar uyushmasi bolalar adabiyoti bo`yicha uning nomida mukofot ta`sis etgan. Toshkent ko`chalaridan biri, Respublika o`qituvchilar malakasini oshirish markazi va mahallalardan biri uning nomida. Respublika o`qituvchilar malakasini oshirish markazida Abdulla Avloniy muzeyi tashkil qilingan.

Ma'rifatparvar, pedagog Abduqodir Shakuriy 1875 yilda Samarqandning Rajabamin qishlog'ida bog'bon oilasida tug'ildi. Shakuriy eski usuldagi maktabni tamomlaganidan keyin Samarqand shahridagi madrasaga o'qishga kiradi. Shakuriy rus gimnaziyasiga borib, uning ichki tartib qoidalari va o'qitish usullari bilan Abdulla Avloniy – shoir, yozuvchi, dramaturg, publitsist. Shu bilan birga, pedagogik faoliyat ham uning hayotida muhim sahifani tashkil etadi. U faoliyatining ilk bosqichidan to umrining so'nggi damlarigacha o'qituvchilik qildi, pedagogika [fanining ham nazariy](#), ham amaliy masalalari bilan muttasil shug'ullandi, darsliklar yaratdi. Aytish mumkinki, u musulmon sharqi mumtoz pedagogikasining katta bilimdoni, shu bilan birga, XX asr zamonaviy o'zbek pedagogikasining asoschisi, o'zbek tili va adabiyoti o'qitish metodikasi fanining tamal toshini qo'ygan mutafakkirdir. U faoliyati davomida ko'plab zamonaviy pedagoglarni, metodist olimlarni tarbiyalab yetishtirdi.

Ma'lumki, o'quvchilarni ifodali o'qishga o'rgatish adabiy o'qish darslarining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Ko'rgazmali vosita vazifasini bajaruvchi ifodali o'qish natijasida asar voqealari, g'oyasi o'quvchilar ko'z o'ngida namoyon bo'ladi. Abdulla Avloniy savod chiqarishga qanchalik katta e'tibor bergan bo'lsa, asarni tushunib o'qish, ifodali o'qish, badiiy asarni his qilishga shunchalik ko'p diqqat qiladi. U ifodali o'qishning bir necha turini ishlab chiqdi. O'quvchilarning xor bo'lib o'qishlarini o'qituvchi A.Avloniy dirijyor kabi (chunki u dirijyorlik san'atidan xabardor edi – U.D.) boshqarib borgan. Hur fikrlar bilan ma'rifat maydoniga chiqqan mutafakkir o'z darslarida ifodali o'qishning ibtidoiy shakllari bilangina cheklanib qolmadi, shu bilan birga, uning yangi, zamonaviy shakllarini ishlab chiqdi.

1910-yillarda Riga shahridagi "Grammofon" jamiyati vakillari O'rta Osiyo shaharlariga kelib, o'zbek, qozoq, tojik, turkman xalqlari orasidagi mashhur hofizlarning kuy va qo'shiqlarini, dostonlarini, xalq maqomlarini yozib oladilar. O'z zamonasining yirik ma'rifatparvar shoiri, pedagogi Abdulla Avloniy o'qitishda birinchilardan bo'lib texnik vositalardan foydalandi. U "Maktabga targ'ib" she'rini

bastakor sifatida alohida diqqat bilan kuyga soladi va o'quvchilarni xor bo'lib o'qishga o'rgatadi. Bu o'rinda u asarni timsollarga bo'lib o'qitishga ham alohida e'tibor berdi. So'ngra 1911-yili bolalar xorini gramplastinkaga yozdirdi. Unda she'rning 4 misrasi ovozi baland ikki o'quvchi tomonidan o'qiladi: Oqil qoshida, [millat boshida](#) Nurlar sochub, yashnab turgan maktab emasmi? Ilm-u hunarlar, gullar, chamanlar Yoshlar uchun ochub turgan maktab emasmi? Ko'p bolalar musiqa sadolari ostida xor bo'lib o'qiydilar: O'qusun yoshlarimiz, bid'atni tashlarmiz, Ketsun g'aflat! Kelsun himmat! Yashasun millat! Shu tarzda she'rning boshqa qismlari ham kuyga solib o'qiladi. E'tiborli tomoni shundaki, ushbu "Maktabga targ'ib" Avloniy o'quvchilari xori yozilgan noyob plastinka O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist Zokirjon Sultonov fonotekasida saqlanadi.

[Shuni ham unutmaslik kerakki](#), Abdulla Avloniy birinchi o'zbek teatri tashkilotchilaridan edi. Teatr uchun bir necha drama yaratdi, ularni rejissyor sifatida sahnalashtirdi. Uning bu faoliyati o'z maktabida xor, ifodali o'qish, musiqa va ashula darslarini tashkil qilishda muhim ahamiyat kasb etdi. Abdulla Avloniyning badiiy asarlarni ifodali o'qish sohasidagi bunday faoliyati tezda Toshkentning usuli qadim va usuli jadid maktablariga ham kirib bordi.

Mana shunday sharoitda yangi ochilayotgan maktablar uchun zamon talablariga javob bera oladigan o'qituvchilarni tarbiyalab yetishtirish, maktablar uchun milliy ruh ufurib turgan darslik va majmualar yaratish uchun dasturulamal bo'ladigan qo'llanma kerak edi. Shuning uchun ham Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asari Turkiston jadidlarining rahnamosi Munavvarqori Abdurashidxonov hamda ilg'or pedagoglarning taklifi bilan yaratilgan edi. To'g'ri, Abdulla Avloniy asarida axloqiy kategoriyalar haqida fikr yuritir ekan, birinchi o'rinda o'quvchilarni ko'zda tutadi, ammo ularni bolalar tarbiyasiga singdirish vazifasini muallimlar zimmasiga yuklaydi. Demak, asar o'quvchilardan ko'ra ko'proq muallimlar uchun yaratilganligiga ishonch hosil qilish mumkin. Shu

nuqtayi nazardan, Abdulla Avloniyning muallimlarga qarata aytgan quyidagi soʻzlari “Turkiy guliston yoxud axloq” asarining maqsadini toʻla ifodalaydi: “Fikr [tarbiyasi eng kerakli](#), koʻb zamonlardan beri taqdir qilinib kelgan, muallimlarning diqqatiga suyalgan, vijdonlariga yuklangan muqaddas bir vazifadur. Fikr insonning sharofatlik, gʻayratlik boʻlishiga sabab boʻladur. Bu tarbiya muallimlarning yordamiga soʻng daraja muhtojdurki, fikrning quvvati, ziynati, kengligi muallimning tarbiyasiga bogʻlidir. Taʼlim ila tarbiya orasida bir oz farq bor boʻlsa ham, ikkisi biridan ayrilmaydurgan, birining vujudi biriga boylangan jon ila tan kabidur”.

Bu soʻzlar oʻquvchilarga emas, kattalarga, ayniqsa, boʻlgʻusi oʻqituvchilarga qaratilganligini anglash qiyin emas. Chunki ular kelgusida ularni bolalar — oʻquvchilar ongiga singdirishlari kerak. Shu tariqa, “Turkiy guliston...” asari buyuk mutafakkir Shayx Muslihiddin Saʼdiyning “Guliston” asariga nazira sifatida yaratilgan. Barkamol insonni voyaga yetkazish, ularni yaxshilikka chorlash, yomonlikdan qaytarish tarbiya orqali amalga oshiriladi. Avloniyning pedagogika haqidagi taʼrifi ham hozirgi zamon taʼrifiga ancha mos keladi: “Tarbiya – “Pedagogiya”, yaʼni bola tarbiyasining fani demakdur”. Shu tariqa “Turkiy guliston yoxud axloq” asari koʻplab pedagoglar tavsiya va takliflariga binoan yaratildi. Asarga boʻlgan ehtiyojning kattaligi tufayli oʻsha yillariyoq 2 marta — 1913 va 1917-yillarda bosmadan chiqdi. Bu asar, asosan, [inson axloqi](#), yaʼni yaxshi va yomon xulqlar haqida fikr yuritadi. Asarning boshidayoq zamondoshlar eʼtibori inson hayotida tarbiyaning buyuk ahamiyatiga jalb etilgan. Inson hech qachon yomon boʻlib tugʻilmaydi yoki yaxshi odamdangina yaxshi farzand yoki yomon odamdangina yomon odam tugʻilmaydi, farzandning barkamol inson boʻlib yetishuvida tarbiyaning ahamiyati buyukligi taʼkidlanadi.

Farzand tarbiyasi shaxsiy masala emas, u jamiyat, davlat ahamiyatiga ega boʻlgan buyuk ijtimoiy ishdir. U shu darajada buyuk ishki, Vatan istiqboli ham, millat taqdiri ham tarbiya bilan bogʻliq. Abdulla Avloniy soʻzlari bilan aytganda, “Al-hosil, tarbiya bizlar uchun yo hayot — yo mamot, yo najot — yo halokat, yo

saodat — yo falokat masalasidir. Rasuli akram nabiiyi muhtaram sallallohu alayhi vasallam afandimiz: “Insonlarning karami dinidadur, muruvvati aqlindatur, hasbi axloqindatur”, demishlar”. Abdulla Avloniy inson tarbiyasini bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan uch yo‘nalishga bo‘ladi: badan tarbiyasi, fikr tarbiyasi va axloq tarbiyasi. Xalqimiz “sog‘ tanda – sog‘ aql” deganidek, inson uchun avvalo badan (tan) salomat bo‘lmog‘i zarur, badan sog‘ bo‘lgandagina inson uchun zarur bo‘lgan boshqa amallarni singdirish mumkin. Buning [uchun inson badanini ichkilik](#), ko‘knor, nasha kabi bevaqt zalolatga, tubanlikka eltuvchi, salomatlikka zarar, “ba’zisi harom, ba’zisi makruh” narsalardan asrashi kerak. Bu esa, A.Avloniy yozishicha, fikr tarbiyasi uchun zamin yaratadi. Fikr tarbiyasi farzandni komil inson darajasiga ko‘tarishda muhim omil hisoblanadi. Bu vazifani amalga oshirishda asosiy mas’uliyat o‘qituvchi zimmasiga tushadi. Chunki muallim dars jarayonida o‘quvchilarni fikrlashga, har qanday voqea-hodisaning mohiyatini chuqur idrok qilishga o‘rgatadi.

Bu o‘rinda Abdulla Avloniy ta’lim va tarbiya birligiga alohida ahamiyat beradi. Inson aqliy faoliyatining ifodasi bo‘lmish fikr tarbiyasi orqaligina katta sharafiga, barkamollikka erishadi, bu o‘rinda o‘qituvchining fikrlash doirasining kengligi, bilim saviyasining har jihatdan yuksakligi o‘quvchilar tarbiyasida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Fikrlash qobiliyatini rivojlantirish aql bilan ish tutishga olib keladi: o‘quvchilarni yaxshi xulqlar bilan yomon xulqlarni farqlashga, komil inson uchun zarur bo‘lgan yaxshi xulqlarni egallashga, insonni zalolatga yetaklovchi yomon xulqlardan uzoq bo‘lishga o‘rgatadi.

Mutafakkir Abdulla Avloniy asarning “Yaxshi xulqlar” bobida diyonat, islomiyat, nazofat, qanoat, shijoat, sabr, intizom, vijdon, [vatanni sevmog‘](#), haqqoniyat, iffat, hifzi lison, sadoqat kabi insoniy fazilatlar haqida atroflicha fikr yuritadi, o‘z qarashlarini dalillash uchun Qur’oni karim oyatlaridan, Hadisi sharif da’vatlaridan namunalar, ulug‘ mutafakkirlar Aflotun, Arastu, Suqrot, Ibn Sino, Mavlono Rumi, Shayx Sa’diy, Alisher Navoiy, Bedil fikrlaridan namunalar keltiradi.

Jadidchilik harakati namoyandalari ham Yevropa ma'rifatparvarlari kabi ilm-ma'rifatni, zamonaviy taraqqiyotni bayroq qilib ko'tardilar, taraqqiyotga to'g'anoq bo'layotgan, Qur'oni karim sura va oyatlarini, Hadisi sharif da'vatlarini o'z manfaatlarini yo'lida buzib talqin qiluvchi mutaassib ulamolarga, qadimchilarga qarshi keskin kurash olib bordilar. Shuni ham unutmaslik kerakki, o'zbek jadid ma'rifatparvarlarini Yevropa ma'rifatparvarlaridan ajratib turadigan asosiy jihat shundaki, ularning faoliyati zaminida millatni Rusiya mustamlakasi zulmidan ozod etish, istiqloq, mustaqillik g'oyasi yetakchilik qilar, jadid mutafakkirlari olib borgan faoliyat oq va qizil mustamlakachilarga birdek ma'qul emas edi. Shuning uchun ham ular bir umr ta'qib, tazyiq ostida faoliyat ko'rsatdi va oxir oqibatda qirib tashlandilar.

Tadqiqot natijalari

Avloniy pedagogik qarashlarida aql va ilmning yuksak darajada ulug'lanishi bevosita insonni ulug'lash bilan uzviy bog'lanadi. Chunki Oллоh insonni barcha mavjudotlardan, maxluqotlardan ulug' qilib yaratdi. Unga ikki dunyo saodati(saodati dorayn)ga erishishdek buyuk maqsad uchun Aql berdi. Inson shu Aql yordamida ilm-ma'rifatni, taraqqiyotni egallaydi, dunyoni boshqaradi. Mana, Abdulla Avloniyning Aqlga bergan ta'rifi: "Aql insonlarning piri komili, murshidi yagonasidir. Janobi Haq insonni hayvondan so'z va aql ila ayirmishdur. Rasuli akram nabiiyi muhtaram afandimiz: "Ey insonlar! Aqlingizga tavoze' qilingiz. Siz janobi Haq buyurgan va qaytargan narsalarni aqlingiz ila bilursiz", — demishlar".

A.Avloniy inson salomatligi to'g'risida fikr yuritar ekan, uning asosiy omillaridan biri – tozalik haqida alohida bob ajratadi. "Nazofat" deb nomlanuvchi bobda odamni xalq o'rtasida, hatto Oллоh qoshida sevimli qiladigan vosita pokizalik, nazofatdir. Inson nafaqat o'z badanini, kiyim-kechagini, shu bilan birga, yashab turgan joyini, muhitini, shahrini, Vatanini pokiza saqlashi kerak. Atrof-muhitning nopokligi turli-tuman kasalliklarning paydo bo'lishiga sabab bo'ladi.

Ifloslik, [nopoklik](#) [balosidan](#) [poklik](#), nazofat davosi bilan qutulish kerakligini alohida ta'kidlaydi.

A.Avloniy shu tariqa sabr, hilm, miqyosi nafs, intizom, vijdon kabi insoniy fazilatlar haqida chuqur ma'noli fikrlar bayon qiladi. Ammo Vatan haqidagi qarashlari yanada muhimroq, yanada e'tiborliroq. Vatan — [Ona kabi yagona](#), Ona kabi muqaddas. Bu mavzu necha-necha asrlar davomida adabiyot va san'at ahllari e'tiborini o'ziga maftun etib kelgan. E'tibor bering, 1960-yillarda Erkin Vohidovning "O'zbekim", Abdulla Oripovning "O'zbekiston" qasidalari, "Men nechun sevaman O'zbekistonni?" she'ri o'zbek xalqi orasida shunchalar aks sado berdiki, hatto sho'ro mafkurachilarini talvasaga solib qo'ydi. O'zbekiston bo'ylab birorta to'y-u tomosha yo'q ediki, bu she'rlar to'lib-toshib yoddan o'qilmasa yoki qo'shiq qilib aytilmasa. Nega millat his-tuyg'ularini shunchalar junbushga soldi bu she'rlar?! Ongimizga 130 yildan ortiq vaqt davomida o'zga millat, o'zga vatan, o'zga til "buyuk"ligini singdirib keldilar, xalqimiz esa o'z millati va o'z [ona-Vatani](#), o'z ona tili haqida iliq bir so'zga intiq edi. Vatan va millat tushunchasi jism-u jondir. Shuning uchun ham Abdulla Oripov yozadi: Xo'sh, nechun sevaman O'zbekistonni, Sababini aytgin desalar menga, Shoirona go'zal so'zlardan oldin Men ta'zim qilaman ona xalqimga. Sho'rolar hukumati o'sha vaqtlarda o'zbek farzandlari ongiga, shuuriga singdirmoqchi bo'lgan Vatan, Millat, til haqidagi "sovet vatani", "sovet xalqi", "buyuk rus tili" kabi soxta tushunchalarni chilparchin qilib tashladi bu she'rlar.

Sho'rolar davrida oliy o'quv yurtlari va o'rta maktablar uchun tuzilgan bir qancha adabiyot darslik va majmualari muallifi, O'zbekiston Xalq o'qituvchisi, Respublikada xizmat ko'rsatgan fan arbobi rahmatli otam Subutoy Dolimov bir kuni 25 yil davomida qayta-qayta ishlanib nashr etilgan o'zi tuzgan 5-sinf "Vatan adabiyoti" darslik-majmuasini ko'rsatib: "Shu ham "Vatan adabiyoti" majmuasi bo'ldimi? 65–70 foizi rus adabiyotidan qilingan tarjimalar! [Qani endi](#), o'zbek yozuvchi va shoirlarining milliy ruh ufurib turgan eng go'zal nazmiy va nasriy asarlaridan bolalarimiz uchun majmualar tuzsang!", deb orzu qilgan edi.

XIX asrning 90-yillarida rus-tuzem maktablarida o‘qiydigan mahalliy millat bolalari uchun S.Gramenisiyning uch kitobdan iborat (“O‘qish kitobi”) asari darslik sifatida nashrdan chiqarildi. N.Ilminskiyning ruslashtirishga qaratilgan qarashlari zaminida yaratilgan ushbu darslikda Rusiyani, rus xalqini ulug‘lovchi, ko‘klarga ko‘tarib maqtoovchi, Rusiyani buyuk vatan sifatida ta’rif-tavsif etuvchi o‘nlab nazmiy va nasriy matnlar berilgan edi. Bu tasodifiy hol emas, [aksincha](#), uzoqni ko‘zlab amalga oshirilgan tadbir edi. Darslikning shovinistik maqsadini jadid pedagoglari tushunib yetgan va millat farzandlarini vatanparvarlik, millatparvarlik ruhida tarbiyalash masalasiga alohida e’tibor qaratgan edilar. Bu hol ular yaratgan har bir darslikda, har bir ilmiy va badiiy asarlarida yaqqol ko‘zga tashlanadi. Abdulla Avloniyning “Turkiy guliston...” asarida “Vatanni suymak” degan bob bor. Unda yosh qalblarda o‘z ona Vatani Turkistonga nisbatan muhabbat tuyg‘ularini mavjga keltiruvchi shunday misralar bor:

Xulosa

Bugungi kunda zamonaviy pedagogika maktablarida ta’limni internet texnologiyalaridan foydalanish jarayonini faollashtirish haqida gapirish mumkin. Bu jarayon zamonaviy pedagogika maktablarida taraqqiyotini internet texnologiyalaridan faol foydalanish, yagona axborotni yaratish bilan bog‘laydigan olimlar, o‘qituvchilar, o‘qituvchilar muhokamasi mavzusi bo‘lgan bir qator aniq faktlarni keltirish mumkin. Ta’lim maydoni, o‘quvchilarning rivojlanishi va o‘z-o‘zini anglashiga, yurtimiz kelajagi uchun munosib din ulamolarini yetishi uchun hissa qo‘shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdulla Avloniy kitobidan
2. www.pedagog.Uz
3. www.ziyonet.Uz
4. Sobirovich, T. B. (2023). Manifestations of Moral Threats in the Ideosphere of Uzbekistan and Their Prevention Strategy. *Asian Journal of Basic Science & Research*, 5(1), 103-108.

5. Sobirovich, T. B. (2023). Basic Criteria for Building the Third Renaissance in Uzbekistan. *Asian Journal of Applied Science and Technology (AJAST)*, 7(1), 149-157.

6. Sobirovich T. B. National Revival and Development Idiosphere of Uzbekistan. – 2023.

7. Sobirovich, T. B. (2023). MANIFESTATION OF CIVIL SOCIETY IN THE IDEOSPHERE OF UZBEKISTAN. *Innovative Society: Problems, Analysis and Development Prospects*, 89-92.

8. Sobirovich, T. B., & Norman, Z. D. M. (2023). Harmony of National and Universal Values in Uzbekistan. *Harmony*, 7(1), 08-16.

9. Turdiyev, B. S. (2022). INTERPRETATION OF UNIVERSAL VALUES IN ZOROASTRIANISM. *INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE*, 1(7), 109-114. Sobirovich, T. B. Interethnic Harmony And Religious Tolerance-An Integral Part of The Ancient Traditions Of The Uzbeks.

10. Sobirovich T. B. National and universal principles of democracy //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2022. – T. 12. – №. 1. – C. 334-338.

11. Sobirovich T. B. The implementation of human indicator reforms in Uzbekistan //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2021. – T. 10. – №. 9. – C. 197-202.

12. Sobirovich T. B. Issues of gender equality in uzbekistan: Strategy of reforms //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2021. – T. 10. – №. 9. – C. 203-207.

13. Sobirovich T. B. National Principles of Democracy in Uzbekistan //Mediterranean Journal of Basic and Applied Sciences (MJBAS). – 2021. – T. 5. – №. 3. – C. 131-135.

14. Sobirovich T. B. Philosophical Dialectics of National and Universal Cultural Development //Irish Interdisciplinary Journal of Science & Research (IIJSR). – 2021.

15. Turdiyev B. S. The role of national harmony in the strategy of spiritual renewal //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – T. 1. – №. 6. – C. 229-233.

16. Sobirovich T. B. Strategy of Renewal of National Spirituality of Uzbekistan //International Journal on Integrated Education. – 2020. – T. 3. – №. 8. – C. 122-126.